

Het wierdedorp Werum of Wierum lag ooit aan de rechteroever van de Fivel. Wie nu het kleine dorp Wittewierum bezoekt, treft daar een kerk uit 1863-65 aan, gebouwd in een eclectische mix van neostijlen. In de westgevel contrasteren het classicistische portaal en de blokvormige hoekpilasters met gotische spitsboogvensters. Evenals de vensters in de zijgevels en de sluitwand zijn deze voorzien van gietijzeren traceringen in neogotische stijl. In 1977 nam de Stichting Oude Groninger Kerken de kerk over. De tijdens de Tweede Wereldoorlog verloren gegane dakruiter en gietijzeren pinakels op de gevelhoeken werden bij de restauratie in 2000-03 gereconstrueerd.

Interieur

De inrichting dateert voornamelijk uit de bouwtijd, met een preekstoel in het midden voor de oostwand tussen twee voorname banken in de hoeken. De ruimte rond de preekstoel wordt door een gietijzeren hekwerk van de banken afgescheiden. Een opzetstuk van een 17^e-eeuwse herenbank met het wapen Rengers-Polman, twee 18^e-eeuwse rouwborden en enkele grafzerken werden uit de voorganger van het huidige gebouw overgenomen. In de vloer zijn bij de restauratie enkele luiken in de vloer tussen de banken aangebracht, die de bezoeker toegang geven tot de boeiende middeleeuwse geschiedenis van deze plaats.

Klooster

In Wittewierum bevond zich een van de grootste Ommelander kloosters, namelijk het in 1213-14 gestichte premonstratenzerklooster Bloemhof. Het witte habijt van de monniken veroorzaakte de naamsverandering van het dorp, Wierum werd in de loop der tijd Wittewierum. De beroemde kroniek van de abten Emo en Menko, de belangrijkste geschiedkundige bron over 13^e-eeuws Groningen, hield de herinnering aan dit klooster levend. Door archeologisch onderzoek konden daar recentelijk ook materiële bronnen aan worden toegevoegd. Aan de hand van de omtrekken van de opgegraven pijlervoeten wisten bouwhistorici Jan Battjes en Hans Ladrak het in 1259 gewijde gebouw te reconstrueren tot een overwelfde drieschepige basiliek in laatromaanse stijl met een transept en drie halfronde apsiden aan de oostzijde. De kloosterkerk moet er ongeveer zo hebben uitgezien als de nog bestaande bakstenen kloosterkerk in Bad Segeberg in Noord-Duitsland. Volgens een document van de Groninger Archieven uit 1599 was de kerk na de Reformatie 'verdarvet, verwaterd ende verrottet', een situatie die als 'gansch reddeloos' werd ingeschat. Het koor, een zijbeuk en het meest westelijke deel van het schip werden afgebroken. In verschillende documenten uit de eerste helft van de 17^e eeuw is de herinnering aan de middeleeuwse kloosterkerk nauwkeurig vastgelegd. Een beschrijving van het gebouw ('Memoria van d'constitutie van d'karspel kercke tot Wittewerum') en drie, van vele bijschriften voorziene, schetstekeningen van gebouw en inrichting voor de Reformatie, en van veranderingen tijdens en na de ingrepen van 1604. Deze documenten bieden een uniek inzicht in de vorm en functie van een Groninger kloosterkerk in de overgang van middeleeuwen naar protestantse tijd. Op de eerste tekening is aangegeven dat koor en schip oorspronkelijk van elkaar gescheiden werden door een 'evangelie boen' ('beun': een doksaal). De 'predigstoel' is ingetekend bij de middelste pilaar aan de noordzijde, op de tegenoverliggende wand staat 'hijr ist orgel geweest'. Op de tweede tekening zijn de in 1604 afgebroken bouwdelen aangegeven. Op de derde tekening zijn in het nu rechthoekige gebouw verschillende herenbanken aangeduid, evenals, aan de oostzijde een ruimte voor het avondmaal. Na 1604 bleef dus slechts de romp overeind, die ongeveer samenviel met het middenschip. Deze werd in 1863-65 op de bestaande fundamenten vervangen door de huidige kerk naar een ontwerp van architect P.B. Nienhuis. Daarmee verdwenen de tastbare herinneringen aan wat een van de grootste kloosters van Groningen is geweest onder de grond, om begin 21^e eeuw te worden herontdekt.

© Gebaseerd op tekst van Justin Kroese (ODE: 50-jarig jubileum van SOGK 2019), aangevuld met informatie van Peter Hoffer.

SOGK ©2021, herziene versie